सहकारी संस्थाले संस्थाको सदस्यहरुको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव : (फस्कू गा.वि.स.,दोलखा)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग
स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको पाठ्यांशको आंशिकआवश्यकता परिपूर्तिको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता :
विष्णु बहादुर बस्नेत
एम.एड.दोस्रो वर्ष
परीक्षा रोल नं. : २८१९००
त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-२९-१९२५-२००७
भर्नावर्ष : २०६८/०६९

शिक्षाशास्त्र केन्द्रीयविभाग
अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग,
त्रिभुवन विश्वविद्यालय,कीर्तिपुर
२०७४

सिफारिस पत्र(RECOMMENDATION LETTER)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकाय केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तहएम.एड. दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि **सहकारी संस्थाले संस्थाको सदस्यहरुको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव : फस्कू गा.वि.स., दोलखा** शीर्षकको शोधपत्र विष्णु बहादुर बस्नेतले मेरो निर्देशनममा रहीतयार पार्नु भएको हो । उहाँले तयार गर्नु भएको यो शोधपत्र प्रति म पूर्ण सन्तुष्ट छु । उहाँको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दै आवश्यक मूल्याङ्कन सहित अनुमोदनका लागि प्रस्तुत शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

शोधनिर्देशक

....

उपप्रा. मीनराज पौडेल

अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग

त्रि.वि. क्याम्पस, कीर्तिपुर

स्वीकृतिपत्र(APPROVAL LETTER)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तहदोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि श्री विष्णु बहादुर बस्नेतले प्रस्तुत गर्नु भएको **सहकारी संस्थाले संस्थाको सदस्यहरुको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभावः फस्कू गा.वि.स., दोलखा** शीर्षकको शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिका लागि स्वीकृति प्रदान गरिएको छ।

मूल्याङ्कन समिति

१. विभागीयप्रमुख ....

उपप्रा. मीनराजपौडेल

२. वाह्य परिक्षक ....

प्रा.डा. विनयकुमार कुशियैत

३. शोधपत्रनिर्देशक ....

उपप्रा. मीनराजपौडेल

मिति :-

कृतज्ञताज्ञापन(ACKNOWLEDGEMENT)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय केन्द्रीय विभाग, अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि सहकारी संस्थाले संस्थाको सदस्यहरुको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव : फस्कू गा.वि.स., दोलखा शीर्षकमा अनुसन्धनात्मक शोधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ । यो शोधपत्र लेखनका क्रममा आफ्ना विविध समस्याहरुलाई एकातिर पन्छाएर जुनसुकै समयमा आवश्यक सहयोग, निर्देशन, प्रेरणा एवं सुझाव दिदैं शोधपत्रमा उल्लिखित विषयगत विधाहरुमा अति सूक्ष्म ढङ्गले सहयोग गर्नुहुने शोध निर्देशक श्री मीनराज पौडेल ज्यूलाई अन्तर हृदय देखि कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथै अर्थशास्त्र शिक्षा विभाग, कीर्तिपुरमा रहनुभएका श्रद्धेय गुरु तथा गुरुआमाप्रति समेत हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु।

पठन पाठनको क्रममा ठूलो अवसर प्रदान गरी यस शोधपत्र लेखनको स्थिति सम्मल्याईपुऱ्याउन निरन्तर संघर्ष गर्नुहुने मेरो पूजनीय पिताश्री अम्बर बहादुर बस्नेत र मातानन्द कुमारी बस्नेत प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । प्रस्तुत शोधपत्र लेखनका क्रममा आवश्यक पत्रपत्रिका, पुस्तक संकलन गरी हर क्षेत्रबाट सहयोग गर्नुहने सबैलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । त्यस्तै प्रश्नावली र अन्तर्वार्ताको माध्यमबाट आफ्ना अमूल्य विचारहरु प्रदान गरेर प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा सहयोग गर्ने सम्पूर्णलाई धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

विष्णु बहादुर बस्नेत

शोधकर्ता

सारसंक्षेप(ABSTRACT)

यो अध्ययन दोलखा जिल्लाको फस्कू गा.वि.स., वडा नं. ६ मा सञ्चालित श्रमजिवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाले संस्थाको सदस्यहरुको आर्थिक तथा शैक्षिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव शीर्षकमा गरिएको थियो । यस अध्ययनमा श्रमजिवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थामा संलग्नतथा असंलग्न सदस्यहरुको पारिवारिक आर्थिक अवस्था, पारिवारिक शैक्षिक अवस्था र सदस्यहरुलाई प्रदान गरेको ऋणको अवस्था आदिको अध्ययन गरी समस्याहरु पत्तालगाई सुझावहरु प्रस्तुत गर्नु यस अध्ययनको प्रमुख उद्देश्य रहेको थियो । उक्त उद्देश्य पूरा गर्न वर्णनात्मक र विश्लेषणत्मक पद्धति अपनाइएको थियो । यस अध्ययनमा सहकारीका अध्यक्ष र सहकारीमा संलग्न फस्कू गा.वि.स.का सदस्यहरु तथा सोहि गा.वि.स.का सहकारीमा असंलग्न सदस्यहरुबाट प्राथमिक तथ्यांक संकलन गरिएको थियो । सहकारीमा संलग्न ९०६ जना सदस्यहरु मध्ये १५० जना र सहकारीमा असंलग्न ५८३ घरधुरी मध्येबाट १५० जनालाई नमूना छनोट गरिएको थियो ।

द्वितीय तथ्याङ्क संकलन गर्ने क्रममा विभिन्न पत्रपत्रिका, पुस्तक, गा.वि.स. कार्यालय, श्रमजिवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, जि.वि.स. दोलखा, डिभिजन सहकारी कार्यालय दोलखा, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग काठमाडौं, राष्ट्रिय योजना आयोग, सहकारी विकास बोर्ड, सहकारी विभाग लगायत विभिन्न सरकारी तथा गैह्र सरकारी संस्थाबाट प्रकाशित तथा अप्रकाशित तथ्याङ्कहरुको सहयोग लिइएको थियो ।वि.सं. २०६३/०१/०१ गते स्थापित यस संस्थामा जम्मा ३,०३१ जनाशेयर सदस्यहरु रहेको पाइयो । सदस्यहरुलाई बचत, शेयर र धितो जमानतका आधारमा वार्षिक १३ प्रतिशत व्याजदरमा कम्तिमा ३ महिना देखि १.५ वर्ष सम्मका लागि ऋणको व्यवस्था र बचतमा मासिक बचत, ऐच्छिक बचत, आवधिक बचत र बाल बचत गरी चार किसिमका बचत गर्ने गरेको पाइयो । यस सहकारी संस्थाले आ.व. २०७२/०७३मा रु. ४,८७,११,६७१ ऋण लगानी गरेको पाइयो ।

अध्ययन क्षेत्रमा नमुना छनोटमा परेका सहकारीमा संलग्न तथा असंलग्न सदस्यहरुको स्थितिलाई हेर्दा संलग्न सदस्यहरुको आम्दानी असंलग्न सदस्यहरुको भन्दा बढि रहेको पाइयो । सहकारी संस्थामा संलग्न सदस्यहरुको प्रति परिवार वार्षिक औसत आय रु. ३,११,३३३.३३ र बचत रु. ६२,६६६.६७ रहेको पाइयो भने सहकारीमा असंलग्न सदस्यहरुको आय र बचत क्रमशः रु. १,८८,६६६.६७ र ११,३३३.३३ रहेको पाइयो । सहकारीमा संलग्न भएका

सदस्यहरुको बालबालिकाको शैक्षिक अवस्थालाई हेर्दा ६९.३३ प्रतिशतले निजी विद्यालय र ३०.६७ प्रतिशतले सरकारी विद्यालयमा भर्ना गरेको पाइयो भने सहकारीमा असंलग्न सदस्यहरुमध्ये ७८.६७ प्रतिशतले सरकारी विद्यालयमा र २१.३३ प्रतिशतले मात्र आफ्ना बालबालिकालाई निजी विद्यालयमा भर्ना गरेको पाइयो । यस सहकारीमा संलग्न भएका सदस्यहरुमा संगठनात्मक सामूहिक भावनाको विकास, नेतृत्व क्षमताको विकास, आत्मविश्वासमा वृद्धि, निर्णय गर्ने क्षमताको विकास आदि जस्ता उपलब्धिहरु पाइएतापनि आम्दानी कम भएका सदस्यहरुले बढी ऋण माग्नु, समयमा ऋण भुक्तान गर्न नसक्नु, ऋणको उद्देश्य विपरित कार्यमा खर्च गर्नु वा दुरुपयोग गर्नु, निरीक्षण र अनुगमन नहुनु आदि जस्ता समस्याहरु रहेको पाइयो । यस्ता समस्याहरु समाधान गर्न सहकारी संस्थाले पर्याप्त धितो जमानतका आधारमा सबै प्रक्रिया पूरा गरी ऋण लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ । ऋणको उद्देश्य अनुसार खर्च भयो भएन भनी अनुगमन र निरीक्षण गर्नु पर्नेछ । ऋणको समय अवधि बढाउनु पर्नेछ । सहकारी सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम र वित्तीय साक्षरता जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी सबैलाई सचेत र जागरुक बनाउनु पर्नेछ ।सदस्यहरुको बचत गर्ने क्षमतामा वृद्धि गर्न सहकारीले थप आयआर्जनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । सहकारीमा असंलग्न परिवारको तुलनामा सहकारीमा संलग्न परिवारको आर्थिक र शैक्षिक अवस्था राम्रो पाइएकाले असमानता कमगर्न समुदायका सबै मानिसहरुलाई सहकारीमा समेट्न ुपर्ने जस्ता सुझावहरु यस अध्ययनमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

विषयसूची(CONTENT)

पृष्ठ

सिफारिस पत्र(RECOMMENDATION LETTER) i

स्वीकृतिपत्र(APPROVAL LETTER) ii

कृतज्ञताज्ञापन (ACKNOWLEDGEMENT) iii

सारसंक्षेप (ABSTRACT) iv-v

विषयसूची(CONTENT) vi-xi

तालिका सूची(LIST OF TABLE) xii

संक्षिप्तशब्दावली(ABBREVIATION) xiii

अध्याय : एक (CHAPTER ONE)

१. परिचय(Introduction) १□१०

१.१ अध्ययनको पृष्ठभुमि (Background of the Study) १

१.२ समस्याको कथन (Statement of the Problem) ५

१.३ अध्ययनको उद्देश्य (Objectives of the Study) ६

१.४ अनुसन्धनात्मक प्रश्नहरु(Research Questions) ६

१.५ अध्ययनको महत्व(Importance of the Study) ७

१.६ अध्ययनको सीमा (Limitations of the Study) ८

१.७ अध्ययनको संगठन (Organization of the Study) ९

१.८ मुख्य शब्दावलीको परिभाषा (Definition of Key Terms) ९

अध्याय : दुई (CHAPTER TWO)

२. पूर्व साहित्यको समीक्षा (Review of Related Literature) ११□२२

२.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन (Review of Theoretical Literature) ११

२.२ अनुसन्धान साहित्यको समिक्षा(Review of Research Literature) १४

२.३ साहित्यको पुनरावलोकन अध्ययनको प्रयोग (Implication of the Review Literature) १८

२.४ अनुसन्धान अन्तर (Research Gap) १९

२.५ अवधारणत्मक ढाँचा (Conceptual Framework) २१

२.६ कार्यात्मक ढाँचा (Functional Framework) २२

अध्याय : तीन (CHAPTER THREE)

३. अनुसन्धान विधि (Research Methodology) २३-२७

३.१ अनुसन्धान ढाँचा (Resaarch Design) २३

३.२तथ्याङ्कका स्रोतहरु(Resources of Data) २३

३.२.१ प्राथमिक स्रोत(Primary Source) २३

३.२.२ द्वितीय स्रोत(Secondary Source) २४

३.३ जनसङ्ख्या, नमुना र नमुना छनोट (Population, Sample size and Sampling) २४

३.३.१ जनसंख्या (Population) २४

३.३.२ नमूना (Sample) २४

३.३.३ नमूना छनोट प्रक्रिया (Sample Strategy) २४

३.४ तथ्याङ्क संकलनका औजार (Tools of Data Collection) २५

३.४.१ प्रश्नावली(Questionnaire) २५

३.४.२ अवलोकन फाराम (Observation Form) २५

३.४.३ छलफल निर्देशिका (Discussion Guide) २६

३.५ तथ्याङ्क संकलनका विधी तथा प्रविधिहरु (Techniques of Data Collection) २६

३.५.१ अन्तर्वार्ता (Interview) २६

३.५.२ प्रत्यक्ष अवलोकन (Direct Observation) २६

३.५.३ लक्षित समुह छलफल (Focused Group Discussion) २६

३.६ तथ्याङ्क संकलन प्रक्रिया (Data Collection Procedure) २७

३.७तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रिया (Data Analysis and Interpretation Procedure) २७

अध्ययाय : चार (CHAPTER-FOUR)

४. तथ्याङ्कोविश्लेषण र व्याख्या(Analysis and Interpretation of Data) २८-८१

४.१ दोलखा जिल्लाको परिचय(Introduction of DolakhaDistrict २८

४.१.१ दोलखाको नामाकरण (Names of Dolakha) २८
४.१.२ दोलखाको इतिहास(History of Dolakha) २९
४.१.३ सामाजिक स्थिति(Social Status) २९
४.१.४ शैक्षिक अवस्था(Educational Status) ३०
४.१.५ आर्थिक अवस्था(Economic Status) ३०
४.२ फस्कू गा.वि.स.को परिचय (Introduction of Phasku VDC) ३१
४.२.१ भौगोलिक अवस्था (Geographical Status) ३१
४.२.२ आर्थिक अवस्था (Economic Status) ३२
४.२.३ जनसाङ्ख्यिक अवस्था(Demographic Status) ३२
४.२.४ शैक्षिक अवस्था (Educational Status) ३३
४.३ नमुना छनोटपरिवारको जनसांख्यिकअवस्था(Demographic Status ofSampling Households) ३४
४.३.१ पारिवारिक जनसाङ्ख्यिकीय अवस्था(HouseholdsDemographic Status)३५
४.३.२ नमूना छनोट सदस्यहरुको उमेरगत विवरण (Age Details of SamplingMembers) ३५
४.३.३ पारिवारिक जातिगतविवरण (Caste Details of Households) ३६
४.३.४ नमूना छनोट सदस्यहरुको जातिगत विवरण (Caste Details of Sampling Members) ३८
४.४ श्रमजिवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको वर्तमान अवस्था(Present Condition ofShramjivi Saving and Credit Co-operative) ३९
४.४.१ श्रमजिवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको परिचय(Introduction ofShramjivi Saving and Credit Co-operative) ३९
४.४.२ उद्देश्यहरु (Objectives) ३९
४.४.३ कार्यहरु (Functions) ४०
४.४.४ संस्थाको संगठनात्मक ढाँचा (Organizational Framework of Co-operative) ४१
४.४.५ संस्थाद्वारा सञ्चालित तालिम कार्यक्रमहरु (Training Programmes Conducted by Co-operative) ४२

४.४.६ ऋण दिने व्यवस्था (Loan System) ४३
४.४.७ व्याजदर सम्बन्धी व्यवस्था (Condition of Interest Rate) ४३
४.४.८ ऋण असुली सम्बन्धी व्यवस्था (Condition of Loan Return) ४३
४.४.९ ऋण लगानीको अवस्था (Condition of Loan) ४४
४.४.१० लगानीको क्षेत्रगत विवरण (Detail of Investment Area) ४४
४.४.११ श्रमजीवी सहकारीको दायित्व तथा पुँजीगत विवरण(Liability andCapital Status of Shramjivi Co-operative) ४६
४.४.१२ सम्पत्ति विवरण (Asset Details) ४७
४.४.१३ नाफा बाँडफाँडको अवस्था (Status of Profit Division) ४७
४.४.१४श्रमजीवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको उपलब्धी (Achievementof Shramjivi Co-operative) ४८
४.५ पारिवारिक आर्थिक अवस्था (Economic Status of Households) ५०
४.५.१ सहकारीमा संलग्न सदस्यको पारिवारिक आर्थिक अवस्था (EconomicStatus of Participants of Co-operative) ५०
४.५.२ सहकारीमा असंलग्न सदस्यहरुको पारिवारिक आर्थिक अवस्था (EconomicStatus ofNon-participants of Co-operative) ५६
४.६ नमूना छनोटमा परेका संस्थामा संलग्न र असंलग्न सदस्यहरुको पारिवारिक आर्थिकअवस्थाको तुलना(Comparision of Economic Status of Householdof Participant and Non-participants of Co-operative) ६२
४.७श्रमजिवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाले सदस्यहरुको आर्थिक क्षेत्रमा पारेको प्रभाव(Economic Impact of Shramjivi Saving and Credit Co-operative on Members) ६८
४.८ पारिवारिक शैक्षिकअवस्था(Educational Condition of Households) ७०
४.८.१ सहकारीमा संलग्न सदस्यको पारिवारिक शैक्षिकअवस्था(EducationalStatus of Participants of Co-operative of Households) ७०
४.८.२ सहकारीमा असंलग्न सदस्यको पारिवारिक शैक्षिक अवस्था (EducationalStatus of Non-Participants of Co-operative) ७२

४.९नमूना छनोटमा परेका संस्थामा संलग्न र असंलग्न सदस्यहरुको पारिवारिक शैक्षिकअवस्थाको तुलना(Comparision of Educational Status ofHousehold of Participant and Non-participants of Co-operative) ७४
४.१० श्रमजिवी बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाले सदस्यहरुको शैक्षिक क्षेत्रमा पारेकोप्रभाव (Educational Impact of Shramjivi Saving and Credit Co-operative on Members) ७७
४.११श्रमजिवी सहकारी संस्थाको समस्याहरुको विश्लेषण (Problems Analysis ofShramjiviCo-operative) ७७
४.११.१ ऋण लगानी सम्बन्धी समस्या (Problem of Loan Investment) ७८
४.११.२ ऋणको दुरुपयोग (Misuse of Loan) ७८
४.११.३ भुक्तानी सम्बन्धी समस्या(Problem of Payment) ७८
४.११.४ निरीक्षण र मूल्याङ्कन सम्बन्धी समस्या (Problem of Supervision and Evaluation) ७८
४.१२ सारांश(Summary) ७९

अध्याय : पाँच(CHAPTER-FIVE)

५. निष्कर्ष र सुझावहरु (Conclusions and Recommendations) ८२-८५
५.१ निष्कर्ष(Conclusion) ८२
५.२ सुझावहरु (Recommendations) ८३
५.२.१ नीति सम्बन्धी सुझावहरु (Policy Related Recommendations) ८४
५.२.२ प्रयोगात्मक सुझावहरु (Practical Recommendations) ८४
५.२.३ आगामी अनुसन्धानसँग सम्बन्धित सुझावहरु (Further Research Related Recommendations) ८५

सन्दर्भ सूची(References)
अनुसूचीहरु(Appendixes)

तालिका सूची(List of Table)

तालिका शीर्षक	पृष्ठ
४.१ :लिङ्गगत जनसङ्ख्याविवरण	३३
४.२ : वडागत घरधुरी र साक्षरता प्रतिशत	३४
४.३ :पारिवारिक उमेर समुहविवरण	३५
४.४ :उत्तरदाताको उमेरगतविवरण	३६
४.५ :पारिवारिक जातिगतविवरण	३७
४.६ :नमुना छनोट सदस्यको जातिगत विवरण	३८
४.७:शिक्षामुलकतथाचेतनामुलकतालिमको विवरण	४२
४.८ : संस्थाको ऋृण लगानीविवरण	४४
४.९ :लगानीको क्षेत्रगतविवरण २०७२/०७३	४५
४.१०: संस्थाको दायित्वतथापुँजीगत विवरण २०७२/०७३	४६
४.११: संस्थाको सम्पत्तितथाजायजेथा विवरण २०७२/०७३	४७
४.१२ :नाफा बाडफाँडको स्थिति २०७२/०७३	४८
४.१३ : सहकारीमा संलग्न सदस्यहरुको पारिवारिक पेशागत अवस्था	५१
४.१४ : सहकारीका सदस्यहरुको तहगतवार्षिक आम्दानी २०७२/०७३	५२
४.१५ : स्रोतगत वार्षिक पारिवारिक आय २०७२/०७३	५३
४.१६ : सहकारी संस्थामा संलग्न सदस्यहरुको तहगत वार्षिक पारिवारिक खर्च	५४
४.१७ : क्षेत्रगतवार्षिक पारिवारिक खर्च २०७२/०७३	५५
४.१८ :वार्षिक पारिवारिक बचत २०७२/०७३	५६
४.१९ : सहकारीमा असंलग्न सदस्यहरुको पारिवारिक पेशागत अवस्था	५७
४.२०: सहकारीमा असंलग्न सदस्यहरुको तहगत वार्षिक आम्दानी	५८
४.२१: स्रोतगत वार्षिक पारिवारिक आय२०७२/०७३	५९
४.२२: सहकारीमा असंलग्न सदस्यहरुको तहगत वार्षिक पारिवारिक खर्च	६०
४.२३ : क्षेत्रगतवार्षिक पारिवारिक खर्च २०७२/०७३	६१
४.२४ :वार्षिक पारिवारिक बचत २०७२/०७३	६२
४.२५:सहकारीमा संलग्नतथा असंलग्न सदस्यहरुको वार्षिक आयकोतुलना	६३
४.२६: सहकारीमा संलग्नतथा असंलग्न सदस्यहरुको वार्षिक खर्चको तुलना	६५

४.२७: सहकारीमा संलग्नतथा असंलग्न सदस्यहरुको वार्षिकबचतको तुलना ६७
४.२८:सहकारीमा संलग्नतथा असंलग्न सदस्यहरुका ऋणका स्रोतहरु ७०
४.२९ : सहकारीमासंलग्न सदस्यहरुको तहगतपारिवारिक शैक्षिकअवस्था ७१
४.३०: सहकारीमा संलग्न सदस्यहरुकाबालबालिकाअध्ययनरत विद्यालय ७२
४.३१: सहकारीमा असंलग्न सदस्यहरुको तहगतपारिवारिक शैक्षिकअवस्था ७३
४.३२: सहकारीमा असंलग्न सदस्यहरुकाबालबालिकाअध्ययनरत विद्यालय ७४
४.३३: सहकारीमा संलग्नतथा असंलग्न सदस्यहरुको तहगत पारिवारिक शैक्षिक अवस्था ७५
४.३४: सहकारीमा संलग्नतथा असंलग्नसदस्यका बालबालिकाहरुको विद्यालय ७६

संक्षिप्तशब्दावली(ABBREVIATION)

आ.व.	:	आर्थिक वर्ष
क्र.सं.	:	क्रम सङ्ख्या
गा.वि.स.	:	गाउँ विकास समिति
जि.वि.स.	:	जिल्ला विकास समिति
रु.	:	रुपैँया
लि.	:	लिमिटेड
वडा नं.	:	वडा नम्बर
वि.सं.	:	विक्रम सम्वत
सं.	:	संस्था
त्रि.वि.वि.	:	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
ICA	:	International Co-operative Allience